

וכבר הביאו שכן מפורש בספר האשכול (מהדורת הרצב"א, הל' מקואות סי' נ"א, אם נסמוך על חזקת הספר ובפרט בדברים פלאים כאלה וד"ל) וז"ל שם: ויש מי שאומר דנתן סאה ונטל סאה דפסול אי לא גשתייר רבו במים שאובין שנתן לתוכו נמי דינא הכין, ומשום מראית העין אסור וכו' ויש מי שמוסיף דהא דאמר בפרק הערל צריך שישתייר רובו לאו משום מראית עין אלא מדינא קאמר וכו'. עכ"ל.

^[אוצר החכמה]

וכן משמע מתשו' מהר"ם (שו"ת הרשב"א ח"א סי' תש"ל) שהוכיח מדין דער רובו, דבכל ענין אמרינן חוזר וניעור, ולכך חוזרת הסאה וניעורה ומצטרפת לפסול המקוה. ומבואר שפסול ממש ולא משום מראית העין. וצ"ע.

^[אוצר החכמה]

עוד באו בתשובת מרן החזו"א כמה עניינים וגדרים הידועים גם מתוך ספריו: בגדר זחילה שאינה ניכרת, בחידושו דהמשכה לא בעינן ג"ש במקום שהמים מכונסים בגומא, ועוד כאשר ימצא המעיין.

^[אוצר החכמה]

^[אוצר החכמה]

שאלת הגאון רבי מאיר ליבערמאן זצ"ל

רבי מאיר ליבערמאן זצ"ל

רב דיעלענעווא יצ"ו

^[אוצר החכמה]

הרה"ג רבי מאיר ליבערמאן זצ"ל לוי נולד בעיירה סטויבע הסמוכה למיר בפולין הליטאית (Stolpce כיום בבלרוס). בשנת תרנ"ג לאביו הרה"ג ר' שלמה ליבערמאן, ולזקנו הגאון רבי משה דוד זילבערג, מלפנים רבה של מעזריטש שבפולין ואח"כ יושב על מדין בק"ק בריסק יו.

לו. ע"פ מידע שנתקבל מנכדיו שליט"א. ברכותינו שלוחה בזה לידידינו הרה"ג רבי אלי' מאיר רייך שליט"א, על טרחתו באיסוף ועריכת קיי התולדות (המערכה).

לו. הגאון ר' משה דוד זילבערג (שינה את שם המשפחה של בנו בכדי להתחמק מגזירת הגיוס ע"י שנרשם כבן יחיד להוריו) נולד ברבזעוויץ, ואחר נשואיו לבת אחד מתושבי העיירה סטויבע התגורר שם. הוא לא רצה להתפרנס מרבנות ושימש כשו"ב. לימים כשנישא בנו ר' שלמה וחיפש לעצמו במה להתפרנס, לימדו אביו מלאכת השו"ב ומסר לו את משרתו בסטויבע. בגין כך נאלץ האב לקבל על עצמו עול הרבנות, ונתקבל כרב בעיר מעזריטש בפולין וכיהן שם ברבנות כמה שנים. למרות שהיה מתנגד, ורוב בני העיר היו חסידים שנסעו לצדיקי פולין, היה מקובל ואהוב על בני העיר. לאחר כמה שנים מררו את חייו איזהו מתושבי העיר (מחמת שהבחינו לובש שלייקעס (כתפיות) שאז הי' דבר חדש ולא הי' מקובל עדיין) עד שהוצרך לילך מן העיר ואז קבע מושבו בעיר ווארשא, וכדי להתפרנס לימד את בניו של נגיד א'. באותו זמן התוודע להגרי"ד מבריסק זצ"ל בעל "בית הלוי" שביקר בווארשא. הגרי"ד התפעל מידעותיו המופלאות בתורה, ומינה אותו לדיין בבריסק. במשרה זו שימש עד פטירתו בשנת תרס"ד. אחר פטירתו כיהן כדיין במקומו, חתנו הג"ר חיים יעקב שולמאן זצ"ל מח"ס "עקבי חיים" שעבר אח"כ לשמש כרבה של

אביו ר"ש כיהן כשו"ב של העיירה והיה מפני העיר וחשוביה. בשנת **תרע"ד**, עת התלקחה מלחמת העולם הראשונה, גזרו השלטונות על רב העיירה **הג"ר יואל סאראצקין** זצ"ל (אחיו של הגאון הנודע **רבי זלמן סאראצקין מסלוצק**) שהיה נתין מדינת **רוסלאנד**, לעזוב את ארץ **פולין**. טרם עזבו ביקש הרב להושיב על כסאו מי שימלא את מקומו וכתר הרבנות הולמו. באותה עת התגורר בעיירה אברך צנוע ונחבא אל הכלים, **ר' אברהם ישעיהו קרליץ** מי שלימים נודע כ**חזון איש** ^{ל"ה}. ר' יואל שהכיר בערכו ועמד על גדלותו, ביקש ממנו למלא את מקומו ^{ל"ה}, ואכן בהעדרו של הרב, עסק החזון"א בעניני הרבנות ^ב. משארכו הימים ביקש החזון"א לפרוק מעליו עולה של רבנות שלא היה לפי מידותיו ותכונותיו, ואחר כחצי שנה ביקש מר' שלמה ליבערמאן לקחת על עצמו את תפקיד הרבנות, והוא חזר ללמוד בצינעא ללא הפרעה. ^{אחרי חתונה}

עם פטירתו של ר' שלמה ליבערמאן **בי"ד לחודש טבת תר"פ**, מינו בני העיר על מקומו את בנו הגדול, הרה"ג **ר' יהושע דוב ס"א**. בימים ההם ככה"ג עדיין התגורר הגאון החזון"א

מוהילוב במדינת **רוסיה** (הוא היה אחיו של הר"ר שמחה שמואל שולמאן זצ"ל מטיקטין אבי הג"ר מרדכי זאב שולמאן זצ"ל ראש ישיבת סלאבודקא בב"ב).

לח. החזון"א הגיע לסטויבץ בשנת **תר"ע**, גם שם השיגתו המלחמה הארורה. בתיאור נדיר רשם החזון"א את מאורעות התקופה בחידושיו למסכת כלים (בראש ס"ו ז): **בע"ה יום א' ט"ו תמוז העת"ר** ו**שנת מלחמה על פני כל הארץ**, אשר עשו ממלכת **אשכנז אוסטריא**, את ממלכת **רוסיה אנגליא צרפת**, וחרבו עיירות ונהרסו מדינות במושבי בני ישראל, ורבבות מבני ישראל גלו בלי משען ומשענה, ונערי בני יהודה נפלו חללים על שדה קרב מזה ומזה, ומעטו בתי מדרש לתורה באין תומך ומחזיק, והמהומה רבה בקרב כל ישראל ^{אחרי חתונה} סטויפצי ^{אחרי חתונה} [שנשרפה כמעט כל העיר ביום ב' כ"ה סיון וכל יושביה בלחץ ובדחק באין בית לגור ואין מקום ללון]. בסוף חידושי לעירובין רשם החזון"א: **חידוש זה חידשתיו במרתף בסטויבץ כשהתעופפו כדורי מות מעל לראשי**.

למ. וידוע תיאורו של הגרי"א הענקין בהספדו על החזון"א (פירושי לב איברא עמ' 92) על מפגשו הראשוני עם החזון"א בסטויבץ: בראשית בואי נכנסתי אל בית הרב דשם הגאון ר' יואל סאראצקין זללה"ה וראיתי אברך אחד מתהלך הנה והנה בלי תלבושת רבנית. שאלתיו מי הוא? והשיב בן הרב **דקאסאוו**. מה מעשיו? חנוני? שאלתיו אם הוא קובע עתים לתורה והשיב, כשיש פנאי. שאלתיו מה הוא עושה כעת בבית הרב השיבני הרב קרא אותי. חשבתי מסתמא יש לו איזה סכסוך עם מי במסחרו. אחרי זה נודעתי שאברך זה חיבר ספר גאוני ואינו רוצה ליהנות מן הציבור והרב קרא אותו לבקשו שימלא מקומו ברבנות כשיסע להתרפאות. הגרי"א ^{אחרי חתונה} ה מצין שם שהחזון"א עסק אז עמו גם בהלכות מקוואות, ויש להוסיף מהמובא בספר **זכרון סטויבץ-סוורז'נא**, (תשכ"ה, עמ' 36) שבעת שנהרס המקוה בסטויבץ בהפגזות, סייע החזון"א בשיקומו, וכנראה הכוונה בצד ההלכתי. החזון"א היה אז בן ל"ה בלבד.

מ. עיין בדברי הרב הענקין שם.

מא. ר' יהושע למד בצעירותו במיר אצל הג"ר **חיים ליב טיקוטנסקי** זצ"ל, ואח"כ אצל הג"ר **אליהו ברוך קמאי** זצ"ל ראש הישיבה דשם. מאוחר יותר למד בישיבת **סלאבודקא** והיה מקורב להגרנ"צ **פינקל** זצ"ל. כשהגיע לפרקו, התחתן עם בתו של הג"ר **שמעון דוב אנאליק** זצ"ל רבה של **שערליץ** מח"ס **"אורח משפט"**. אחר נשואיו ישב בצל חותנו בשערליץ. בפרוץ מלחמה"ע הראשונה, נאלצו כל היהודים לברוח, והוא נסע ל**מינסק**. בשנים הללו הרביץ תורה בכמה ישיבות ב**רוסלאנד**, אולם כשגברו ההצקות מהשלטונות, חזר לעיירת הולדתו **סטויבץ** שעליה שמע שתחזור להיות תחת שלטון ממשלת **פולין**. כאמור, בשנת **תר"פ** התמנה לרב העיירה במקום אביו. את כתב הרבנות כתב מרן החזון"א זצ"ל בעצמו. בשנות כהונתו, שיקם ר' יהושע את מוסדות העיירה שנהרסו בעת המלחמה. הוא בנה מקוה טהרה, יסד ת"ת לילדים ובית חינוך לבנות. בשנת

בסטויבין, והוא אשר הכתיר את אביו, כתב עתה לבנו את כתב הרבנות. כך היה הקשר
האמין בין הגאון החזו"א למשפחת ליבערמאן.

הרה"ג ר' מאיר קיבל תורה מרבותיו הגדולים בשיבות מיר, ראדן וסלאבדקא. אחר
נישואיו חזר לסטויבין והרביץ שם תורה. בשנת **תרפ"ח** קיבל את רבנות **יעלענעווא**, עיירה
קטנה ליד **סובאלק**. מאוחר יותר עבר לגור בסובאלק. בפרוץ מלחמת העולם בשנת **ת"ש**
נמלט עם משפחתו לזוילנא, מקום ריכוזם של אלפי פליטים שנמלטו מארצות הכיבוש.
בוילנא נשאר כמה חדשים עד שעלה בידו לסדר תעודות ע"מ להגר לארה"ב, ואז נסע
לקובא ביאמאן דרך **וולאדיוסטוק** אשר בחופה המזרחי של רוסלאנד. אחרי חג הסוכות
תש"א הגיע להנמל בעיר **סיאטל** שבמדינת **וואשינגטאן**. תחילה התגורר בניו יארק. בשנת
תש"י התמנה לכהן כרב בקהילה חדשה שהתייסדה בעיר **ריטשמאנד**, במדינת **ווירדזשיניא**,
בשם **'בית תורה'**. במסגרת קהילה זו נוסדו בית ספר יהודי, מקוה, ובית עלמין ליהודי העיר.
כשנסגרה הקהילה בשנת **תשכ"ב**, עבר רבי מאיר לעיר **מיאמי** במדינת **פלארידא**, שם פתח
בית כנסת. בסוף ימיו, עבר לגור ליד ילדיו במאנטריאל ושם שחל"ח בשנת **תשל"ו**. ומגוי"כ
בהר המנוחות שבירושלים.

ב"ה י"א אלול תפר"ח יעלעניעווא

של"ו וברכה לכבוד הגאון האמתי בכש"ת מוהר"ר אי"ש קארעליץ שליט"א.

כבר נודע לבת"ר כי יצאתי בשלימות מסטויפין ותקעתי אהלי בעיר יעלעניעווא הסמוכה
לסוואליק² היא עיר קטנה מספר המשפחות לא יגיעו אפילו לחמישים, אולם הם
משביעים לי רצון לא פחות מעיר גדולה בכפלים מיעלעניעווא. ומלבד בנין בית המבילה
שהתחלנו אחרי עמל רב בזה הקיץ לבנות, אין לי בפה שום עמל וטרדות עיר שלמה ושלחה.

ועתה הנני לשאל פ"ק בענין המקוה, סמוך לבית המבילה אין לנו שום מעין, רק סביב
יש אגם של מי גשמים, ומהאגם יוצא המים בהמשכה ע"י צינור בקרקע³ להבור
ומהבור ע"י נקב גדול בכותל שבין הבור להמקוה. ובזמן הקרים וימות הגשמים עולה הכל
כהוגן, רק איזה חדשים בזמן הקיץ מתמעטים המים בהאגם ולכן אי אפשר לנקות המקוה
ע"י המים הבאים מחדש מהאגם, ואחדים הגידו לי שהם זוכרים מכבר כי בזמן הנוכש היו

תר"צ, הודיע הרב הרשמי ר' יואל סאראצקין שרצונו לצאת את מאסקאווא ולחזור לפולין. בני
העיר לא רצו לקבלו מחשש שיתהווה מחלוקת. אולם ר' יהושע לחץ עליהם לאשר את חזרתו,
כדי להצילו מצפרני הרוסים. ר' יהושע התפטר מכהונתו הרשמית, ור' יואל חזר לכהן כרב. ר'
יהושע המשיך בפעולותיו הכבירות למען בני העיר, ובהרבצת תורה בין הצעירים, והיה אהוב על
כל בני העיר. אחר פטירת ר' יואל בי' **תמוז תרח"צ**, חזר ר' יהושע לכהן כרב העיר. ר' יהושע
דוב נהרג עקד"ה יחד עם בני העיר ביום י"ב **תשרי תש"ג**. ר' יהושע מת מות קדושים, כאשר
יסופר ע"י בני הקהילה. הי"ד.

מב. (Suwalki) שייכת למדינת פולין, עוד לפני מלחמות העולם, וגם כיום. קרובה מאד לגבול
ליטא. העיירה "jeleniewo" (יעליניווא) שוכנת מס' ק"מ לצפונה של סוואלק.

מג. שו"ע ר"א סמ"ח.

ועוד מסתפק אנכי אם יש להבור דין מעיין^ס כי תיכף בחפירת הבור בעומק ארבעה אמות נתמלא מים אף שאין לו עדיין החיבור להאגם, והאומן אמר כי יש לחשוש שיש למטה בהבור מעיין רק אנכי אמרתי כי נתמלא מהאגם אף שאין עדיין החיבור למעלה עכ"ז אולי יש חיבור למטה להאגם דהא ארעא חלחולי מתחלחלת, והנה לפי דברי המשכנות יעקב וסי' מ"ה^ה שהביא הפתחי תשובה בס"ק כ"ח מוכח מרמב"ם^ה [פ"ט ממקוואות ה"ג] שלא כדברי הרמ"א^ה לקמן [סג"ב] שמקוה סמוכה לנהר יש לו דין מעין רק מדברי הרמב"ם^ה משמע שאין לו רק דין מקוה^ס, ובכל זה אנכי מסתפק ושאל לכת"ר לפתור לי הכל בפרוטרוט, ואקצר.

פ"ש לכל בני משפחתו הרמה.

מאיר ליבערמאן החופ"ק יעלעניעווא

י"ד גדולות עם ספרי אחרונים אין ת"י הנ"ל.

מד. לענין מקוה של זוחלין אם מטהר שאובין ראה מש"כ במבוא אות א'.

מה. ר"ל שבאמת אין הבדל בין הבור לאגם, ואם אנו חוששים להחזיק הבור כזוחליו, כ"ש שהאגם הוא זוחליו, אלא שבאגם יש ריווח שאם שופכים מים שאובין לתוך האגם, אפילו אם נחוש ונאמר שאין השאובין נטהרין בזוחליו, והם נשארו בפסלותו, מ"מ כיון דהמים באים לבור בדרך המשכה, הא קי"ל ששאובין בהמשכה כשירים ברוב מי גשמים. וא"כ ישפכו שאובין לתוך האגם (בשיעור שיהיו רק מיעוט המקווה) ואז אין כל פקפוק.

מו. שמטהר גם בזוחלין.

מז. עיין במבוא אות ב' שהארכנו דמש"כ לצדד לתת על בור הגשמים דין מעיין משום דברי הרמ"א הוא צ"ב רב.

תשובת הגאון בעל חזון איש זצ"ל

ה'תשנ"א

ה'תשנ"א

שְׁלוֹכֵט"ם. מכתב הנא הגיעני היום בשוכי הביתה מנאות הקיץ ועדיין לא נסדרו הסדרים בבית, ולכן לא נודמן לי גם פסת נייר ובהיות שאין ראוי הדבר להחמיץ הנני ממחר בזה, כי על דעתי כל שיש מ"ס ודאים בבור, יוכלו לשפוך שאובין בבור, ויהא הנקב שבין המקוה לבור פקוק בשעת שפיכת השאובין¹, ואח"כ יפתחו את הנקב ויבואו המים למקוה², וידקדקו שיהי' השאובין פחות מהכשרים שבבור³, ומה שיש חשש וזחלין בבור למש"כ בע"ה בסוף קונ' המוקצה⁴, יש לסמוך לדנא שאף זחילה ניכרת כשר כל שאין רובו זוחל בב"א רק דרך סדק ונקב⁵, והכא ודאי אין הזחילה ניכרת בבור, שבנין לבנים עדיף

מח. כדי שלא יהיו המים זוחלין בעת הכשרת השאובין – מבוא אות ג.

מט. ואין כאן משום הוויתו בידי אדם – מבוא אות ד.

נ. לחוש לדעת הראב"ד דער רובו הוא אפילו בלא נתן ונטל ביד – מבוא אות ה'. א"ה: אמנם עדיין יש להקשות, דהחזו"א ביו"ד סי' קל"ט סק"י כתב דנראה דגם לדעת האוסרים נתן סאה ונטל סאה, מ"מ אם הכניס השאובין לבור דרך המשכה, בזה ודאי יש להקל ולהתיר גם ברוב שאובין, כיון דלדעת הרבה ראשונים מן התורה מהני אף המשכה בכולו, ופסולו הוא רק מדרבנן (תוס' ב"ב ס"ו ב', ועי' דברי חיים בפתיחה אות ה' שהוכיח כן מר' הראב"ד והמרדכי), וא"כ תו אין לחשוש לנתן סאה ונטל סאה, (וכ"כ בגידולי טהרה שו"ת סי' י"ד, לחזו"ש שמלה ס"ק נ"ד, ובשו"ת אבני נזר, ושו"ת עמק שאלה סי' נ"ה, ובשו"ת מהרש"ם ח"א סי' קמ"ה הביא שכ"כ בישועות יעקב בתשו' שבסו"ס ר"א, אמנם בעמק שאלה (שם) כ' דהתשב"ץ (שם) חושש לד' הראב"ד אף בבוא המים בהמשכה⁶, ולכאורה לפמש"כ החזון איש דכל שהמים נחו בבור לפני שהגיע במקוה חשוב המשכה (עי' לקמן בהמכתב), והרי הכא הצריך לפקוק הנקב כדי להכשיר השאובין, כדי שלא יהא זוחלין, וא"כ הו"ל המשכה להשאובין, ואמאי בעינן שיהא רוב מי גשמים, ויל"ע דאולי יש לחלק בין המשיכו לפני שהגיעו השאובין בבור ותערבו עם הכשרים, להמשכה אחר שכבר יש בבור רוב שאובין, דכבר נפטלו המים, וצ"ע בזה.

נא. גרפס בפנ"ע בוילנא שנת תרפ"ג ובנדמ"ח גרפס בליקוטים למקוואות (סי' ד' אות ד) וביו"ד (סי' ק"מ אות ד').

נב. וז"ל החזו"א שם: 'נמצא פסקו של דבר, למאי דקיי"ל כהרא"ש, כמבואר בשו"ע וכן הסכים הגר"א דנקב וסדק בכותל אינו מחשיב זוחלין אלא מקצת המים הסמוכין להנקב, אבל הרחוקין בין מלמעלה מהנקב ובין מכנגד הנקב המשוכין להלאה באורך ורוחב המקוה חשיב אשבורן, והלכך טובלין במקוה אף שיש בה נקב בקרקעיתה, ומיהו אותו מעט המים הסמוך להנקב המתעורר לצאת חשיב זוחלין ואין טובלין בו והלכך יש להזהר, שיהי' כל גוף הנטבל מכוסה במי האשבורן, וכן אם המים שוטפין על פני המקוה וזוחלין ע"פ כותליה צריך לשחות בשעת טבילה למטה לתוך חללה, וכ"ז בנקב קטן, אבל בנקב גדול כ"כ שכל המים מתעוררים לצאת בב"א חשיב הכל נזחל, ושעור הנקב לפי רוב המים דבמים רבים ישאר מ' סאה אשבורן אף בנקבים גדולים, ואב לכולן חרדלית של גשמים שגודרו בכלים, אף שהנקבים רבים, מ"מ יהיו בה מ' סאה אשבורן בשעת טבילה, כמש"כ הרא"ש בפסקיו סי' י"א, ובמקוה שאין בה רק מ' סאה פוסל נקב משהו אף שאין ניכר, דאותו המעט חשיב נזחל ובצר לי' שיעורא דמ' סאה. וע"ע במקו"א (מקוואות תנינא סימן קלה ד): סעי' ב' מקוה של מ"ג שנפרץ בו, ברא"ש מבואר דחולק בתרתי לא מבעיא בנקב למעלה ממ"ס דלא מפסל המקוה שמן הנקב ולמטה, ולא אמרינן דכל המים מקרי זוחלין דמיא מבלבלי וכלו זוחל, אלא אפי' אם הנקב למטה אין נקב עושה זוחל אלא המים הסמוך לו שזוחלים ומנענעים כבר לצאת אבל המים הרחוקים מזו הנקב שתנועתם מעוטה מפני קטו הנקב דינו

מבור בקרקע²² וגם בור בקרקע אין הזחילה ניכרת וכמש"כ הרשב"א²³. ועוד אף אם הן זוחלין, מ"מ כיון שרוב המים כשרין ומיעוטן שאובין הו"ל נתערבו השאובין והכשרים חוץ למקוה אם רוב מן הכשרים כשרי²⁴. וא"צ ג"ט כיון שהנקב פקוק בשעה שהשאובין נוחין בבור, הו"ל הנחה גמורה כ"כ במק"א בס"ד²⁵, ולכן יש להקל לשפוך שאובין לבור. ומיהו אם יצטרכו לנקות בירחי הקיץ ב' פעמים, טרם ששפכה האגם בינתים, יש לחוש שיתוספו

²² שו"ת חתם סופר

כאשבורן. וועיין בתשו' הג"ר צבי דומב זצ"ל, הנדפסת באמרי צבי ח"ב עמ' 14: '...ובא אלי הבלן ואמר לי שהבור שבו האוצר המים זוחל למעשה מזמן רב ואינו יודע מקום זחילתו, ושאלו מאז להגאון בעל חזו"א זצ"ל ויצא הדבר בהכשר...'.²⁶

²³ שו"ת חתם סופר

ג. א"ה: עי' שו"ת חתם סופר יו"ד סי' רי"א שכ' דמקוה מרוצף מאבנים חשוב זחילה שאינה ניכרת, דמה לי בלוע בקרקע או בלוע באבנים, ועי' בשו"ת דברי מלכאל (ח"ב סי' ס"ו או כ"ה) דתמה על הח"ס, דהרי מבואר בהג"ה סעי' מ"ו דרצפה של אבנים אינו בולע כלל, ואולי לזה כ' החזו"א שבנין לבנים עדיף מבור בקרקע. אמנם עי' בשו"ע או"ח סי' שנ"ז ס"ב דמבואר שם דרצפת אבנים מבליעים, ועי' בנתיב חיים שם שהק' ממש"כ בהג"ה סעי' מ"ו, ועי"ש מה שמחלק בין אבנים גדולים לקטנים ויש עפר ביניהם. גם יש לציין למש"כ הח"ס בס' ר"א דזחילה בתוך אבנים חשוב זוחלין ופסול, ועי' בליקוטי הערות שם, שכבר עמדו עליו שדבריו נסתרים ממש"כ הח"ס בעצמו בס' רי"א.

²⁴ שו"ת חתם סופר

נד. בשער המים שער ב' והובא בשו"ע שם סנ"א. וז"ל החזו"א שם: ולענין בליעה בקרקע נראה לפי דעת הרא"ש שאינו מענין הזחילה כלל, ולא חשיב כל המים זוחלין עי"ה, ואף אם הבליעה הרבה מ"מ כל המים חשיב אשבורן, דלא גרע מנקב, ואף לדעת הרשב"א כל שאין העין רואה את תנועת המים ליציאתן לתוך הכתלים חשיב זחילה שאינה נכרת, והלכך יש להכשיר מקוה שמימיה נבלעין ואף אם מתייבש כלו בזמן קצר כל שאין הזחילה נכרת, ונראה דגם בנקב כשר לדעת הרשב"א כל שאין ניכר איזה תנועה בהמים, ואף אם יסתכל במקום הנקב יראה איזו יציאה, דאל"כ לא יתכן זחילה שאינה נכרת אלא בנקב דק מאד.

²⁵ שו"ת חתם סופר

נה. פ"ד ממקוואות מ"ד, שו"ע שם סמ"ו.

נו. ז"ל מרן בחזו"א (תנינא סי' ח' אות יג): ונראה דהא דבעינן ג"ט היינו בלא נחו המים באשבורן אבל כששפך מהכלי בגומא שבשפת המקוה ואח"כ פתקן למקוה עדיף ממרחק ג"ט, וכן מבואר בר"ש פ"ד מ"ד בפותק מן הגג ובפ"ו מ"ג בג' מקוואות דאין שיעור לעובי הכותל ואין חילוק בין שפך מתחלה השאובין תוך ג"ט סמוך למקוה או שפכן ברחוק, וזה דלא כמש"כ התשב"צ להוכיח מכאן דלא בעינן בעלמא ג"ט די"ל דכיון שנחו המים חוץ למקוה כו"ע מודו דלא בעינן ג"ט. וא"ה: וכ"כ החזו"א בקמא סי' ו' ס"ק ט ועיין שו"ת נפש חיה סי' ס"ז שכתב בדברי החזו"א ועיין רש"י תמורה י"ב ע"ב ד"ה מטהרתן ויש להעיר למש"כ בתרוה"ד (שו"ת סי' רנ"ה, הו"ד בבד"כ יו"ד ח"ב יו"ד סי' צ"א) בנידון מקוה של מעיין שהיו בו ג"ל שאובין, וקי"ל דג"ל שאובין פוסלין מקוה של מעיין שאין בו מ"ס. וכ' התרוה"ד פתרון לזה שיכניסו לתוך הבור עפר בשיעור ב' או ג' טפחים והמים השאובין יבלעו בו, ואם ייצאו החוצה מן החול, הרי יש לדונם כשאובין שנמשכו. והנה האחרונים כתבו (עיין דרכ"ת ס"ק קל"ט) דמש"כ בתרוה"ד שיעור ב' או ג' טפחים, היינו משום דס"ל כדעת הסוברים דא"צ שיעור ג"ט, אכן זה קצת דחוק בלשון. ולדברי החזו"א י"ל דבכזה"ג א"צ שיעור כלל, דהמים המכונסים בתוך העפר הרי הם כעומדים ברשות אחרת (וזה כל יסוד דברי תרוה"ד לדונם כנמשכו), והם עומדים ומכונסים, וא"כ א"צ שיעור כלל. ומש"כ תרוה"ד ב' או ג' טפחים, הוא שיעור מציאותי, דבכמות כזו של עפר יבלעו המים בתוכו. ועיין.

[א"ה: אמנם עיין בחזו"א (תנינא סי' ה' סק"ה), דמהני המשכה זו אף בלא פקק הנקב בשעה שהשאובין בשעה שהשאובין באין לבור, ולכאורה בלא נחו המים בבור, ומיד נשפכו לתוך המקוה, א"א לומר דחשוב המשכה, דאי נימא הכי א"כ לעולם לא יצטרך המשכה ג' טפחים, דהא הי'

השאובין על הכשרים. ומ"מ יש להקל גם בזה"י, בצירוף ספק מעין"י, והרבה חולקים על המשכנות יעקב"י. ומיהו יש עצה לאחר שנקן את המקוה ומלאוה מחדש לשפך לתוכה שאובין הרבה, עד שישבו מי המקוה ומלאו את הבור, והמים שיצאו מהמקוה הן מים כשרים^פ, אבל אין זו עצה בטוחה כי סוף סוף ישארו שאובין לפי חשבון. הרוש"ת מבשר בכוח"ט בסשצ"ג אי"ש.

במ"א לפני שהגיע למקוה (וכ"כ בחזו"א תנינא סי' ח' סקי"ג). אמנם עי"ש שציין למש"כ בקמא סי' ו' סק"ט, ושם כתב עוד חידוש דין דמים זוחלין אינן נפסלין בג' לוג שאובין, מפני שאין כאן מקוה וכשחזר וגודרן חשיב המשכה. (ובלחם ושמלה לחם סקצ"ב, כתב דמקוה הזוחלת אפי' יש בה מ' סאה, נפסלת בג' לוגין מים שאובין, כיון שאינה יכולה לטהר את השאובין כ"ז שהיא זוחלת, אמנם במי השלוח ס"ב סק"ב, ובשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רמ"ח, ומנחת פיתים סעי' ג', שו"ת אמרי יושר ח"א סי' צ"ד, ח"ב סי' ע"ג, כתבו דאין ג' לוג פוסל מקוה הזוחלת, אך זהו דוקא כשיש בה מ' סאה, והחזו"א ח' דגם כשאין בה מ' סאה, אם נפלו השאובין כשהי' זוחלת, כיון שאין כאן מקוה, כשפסק מלחול הו"ל המשכה) וכיון שכן שפיר כתב דכשהעביר מיעוט שאובין ע"ג רוב מי גשמים, אז אפי' אי נימא דאינו מכשיר, מ"מ הו"ל ריב"י והמשכה, דע"ג הזוחלין כיון שאינה מקוה חשוב המשכה.

ולפ"ז יל"ע כמה שכ' כאן דבמיעוט שאובין הו"ל נתערבו השאובין והכשרים חוץ למקוה, כיון שהנקב פקוק בשעה שהשאובין נוחין בבור, הו"ל הנחה גמורה, ולכאן כל החשש כאן דל"מ הזריעה הוא, משום דאולי הבור זוחל ואינה מטהר השאובין, והרי כיון שזוחל ואי"כ מקוה, בלא"ה חשוב המשכה, דכל מה דבעי' שהנחה בבור יהא כהמשכה הוא במקוה שאינה זוחלת, ובאופן שאינה יכולה להכשיר (כגון שאין בה מ' סאה), אבל במקוה הזוחלת א"צ לזה כנ"ל, ומשמע שלא סמך על סברא זו למעשה, (וכמש"כ לעיל שלא נראה כן מד' שאר הפוסקים).

נו. א"ה: כוונתו, שברוב שאובין יש כאן שני חששות, א' דשמא חשיב זחילה ניכרת, ואין השאובין נטהרין בזוחלין, ב' משום דאז הו"ל נתן סאה ונטל סאה, דלד' הראב"ד נפסל ביותר מרובו. אמנם אם הבור דין מעין עליו, אי"כ פסול זוחלין, דמעין מטהר בזוחלין, וכיון שכשר לטבילה יכולה גם לטהר השאובין, ועי' בש"ך סקכ"ט דמעין מערב אף בזוחלין, וגם אינו נפסלת בנתן סאה ונטל סאה, כמבואר בדגול מרבבה בסעי' כ"ד, הובא בפ"ת (ס"ק י"ח).

נח. עיין במבוא אות ב' מש"כ לבאר הדברים ועדיין לא איפרק מחולשיה.

נט. עיין דרכ"ת אות רט"ו. הבאנו לעיל (מבוא אות ב') מש"כ המשכנו"י להשיג ע"ד הרמ"א מן התוספתא. והנה בספר חזו"א (מקואות סי' א' אות ו') כתב לבאר דברי התוספתא באופן אחר, ולפיו אין כאן השגה כלל על הרמ"א וז"ל: 'מ"ו. ר"ש. תניא בתוספתא כו' החופר בצד הים בצד הנהר במקום הביצין הרי הן כמי תמציות. נראה דלאו בבאין מן הים ומן הנהר איירי דהא קתני סיפא דבבאין מן המעין הרי הן כמעין ומטהרין בכל שהוא וה"נ נהרות דינן כמעין וכן ימים לר"י ור"י לקמן פ"ה מ"ד, אלא באינן באין מן הנהר איירי אלא שדרך שפתי הנהר להזיע ממי הנהר ואף הקרקע שלמעלה ממי הנהר מזיעין ומתלחלחין וכשחופר במקום אחד נוטפין מים הספוגין בקרקע שסביבות הבור תוך הבור ואשמועינן ברייתא דלא הוי כמי גבאים אלא כמי תמציות כיון שהבור במקום הביצין והמים שרושין בעמק בארץ הרי הן מי תמציות, ובוה נסתלקה קושית המ"י על הרמ"א יו"ד סי' ר"א סנ"ב הובא בפ"ת סקכ"ח'.

ס. א"ה: ר"ל דכיוון המקוה ודאי אינה זוחלת, א"כ שוב אין בה חשש הראשון, שהיא מדינא דאין השאובין נטהרין בזוחלין, ויצטרך לפקוק הנקב כנ"ל דאל"כ אף בזה יש חשש זוחלין. אלא דעדיין יש בה חששא דנתן סאה ונטל סאה, ביותר מרובו, ובה ל"מ אם מכניס השאובין במקוה עצמה, ופשוט.

תשובת הגאון רעז"נ קושלעווסקי זצ"ל

מס' 1234567
תאריך תשלום

הגאון רבי עזריאל זעליג נח קושלעווסקי זצ"ל

אב"ד אטסטאוו יע"ו

תאריך תשלום
מס' 1234567

רבי עזריאל זעליג נח ב"ר יצחק צבי **קושלעווסקי זצ"ל**, נולד בשנת תרכ"ז בסטאוויסק פלך לומז'א^ב, בגיל צעיר נפטרה עליו אמו^ב, ומני אז התגדל בבית אבי אמו גדול בתורה ויראת ד' טהורה, צמ"ס ומתמיד נפלא שלא פסיק פומיה מגירסא^ב ר' **אריה ליב מסטאוויסק**^ב שאימצו כבן ודאג לחינוכו. בהגיעו לגיל שלוש עשרה, נסע ללמוד בלומז'א שנודעה על שם למדניה הגדולים. כבר שם ניכרה גדולתו בתורה, ובימים ההם החל בכתיבת חידו"ת, בהקדמת ספרו האבוד (ראה לקמן) "**לבוש עדנים**" עמ"ס ע"ז, כותב רעז"נ: הנה המסכת עבודה זרה היתה אצלי המסכת הראשונה שנסייתי ללמוד אותה בעצמי בלי עזרת רב בעת למדי בלומז'א בשנת תרמ"א אצל הרב המפורסם ר' ברוך יאבלונקער זצ"ל ובשביל שהמסכת הזאת היתה התחלת למודי בעצמי היתה חביבה עלי מאוד ולמדתי פעמים הרבה.

לאחר תקופת לומז'א גלה למקום תורה לעיר **שטוצ'ין** השוכנת בין **ווילנא לגרודנא**, שם למד בשקידה עצומה ולא שת ליבו לעוני ומחסור שהיו מנת חלקו, וראה ברכה בעמלו. בשנת **תרמ"ה**, עקב בריאותו הרופפת, עבר ל**אגוסטאוו**, עיר מוקפת יערות ומלאה אויר צח, ואת מקום לימודו קבע בביהמ"ד "**יאטקה קלויז**", שם שקדו בחורים על תלמודם, ופרנסתם באה להם מנשות העיר הצדקניות שסיפקו להם אוכל. יחד עם לימודיו בהתמדה רבה, היה מוסר שיעורים ודרשות לבע"ב בכמה בתי מדרשות שבעיר. מקצת מהם כונסו לימים לספרו "**עין צופים**" (ווילנא תרפ"ג). כעבור זמן, נשא לאשה את הצדקנית מרת **שרה וועלי** בתו של המופלג בתו"י ועסקן בצדקה וחסד כמהר"ר **יודא גילדא** זלה"ה^ב אחר שתמו השנים בהם התחייב חותנו להחזיקו על שולחנו נסע לקאונא ללמוד בכולל הפרושים מיסודו של מאוה"ג הגאון

סא. 'אאמו"ר המופלג בתורה ומצוין ב"א ובמסירות נפשו למד בחבורה בכל יום שעור משניות ושו"ע עם משנה ברורה כמהר"ר יצחק צבי זלה"ה נפטר בש"ט ו' שבט תרפ"א בעיר סטאוויסק' (לשון בנו רעז"נ בראש ספרו עין צופים, ווילנא תרפ"ג).

סב. אחיו היה הג"ר משה אהרן קושלעווסקי זצ"ל אב"ד מאלאט, שהיה אביהם של הג"ר אליהו קושלעווסקי זצ"ל אב"ד באר שבע מח"ס נר למאור ודבר שבמנין, והג"ר אריה זאב גורביץ זצ"ל ראש ישיבת גייטסהעד (הגרא"ז שינה את שם משפחתו בצוק העיתים).

סג. 'הצנועה והמצוינת במידותיה ובי"א מרת זעלדא זלה"ה נפטרה בש"ט בסטאוויסק ביום ט' אייר תרל"ט' (שם).

סד. לשון נכדו רעז"נ שם.

סה. נפטר בי"ג ניסן תרנ"ב. היה מכונה ע"ש חותנו ר' קלמן יצחק - ר' ליב קלמן איצעלע'ס" (אין להחליפו בהגה"צ רח"ל מסטאוויסק בעל פני הארי החי).

סו. לשון חתנו רעז"נ שם. ושם הוסיף על חותנו: 'בהרה"ג ר' ישראל תלמיד מישה"ק של הגאון בעל החת"ס שלמד שם אחר חתונתו והיה נקרא בעירנו ר' ישראל וועסטינעצער על שם מולדותו עיר וועסטינעץ'.

ר' יצחק אלחנן זצ"ל. אחרי ארבעה שנים, בשנת תרס"ז, קיבל סמיכה מבנו ומ"מ הג"ר צבי הירש ראבינאוויץ זצ"ל רבה של קאוונא, וחזר לעירו אגוסטאוו.

עם שובו לעירו, התמנה לדיין ומו"ץ. במרוצת השנים^{סו}, נתנו קהל אגוסטאוו עיניהם בר' עזריאל זעליג נח, לשומו לראש עליהם. בכל שנותיו באגוסטאוו שימש את בני העיר במסירות ואמונה, דאג לכל צרכיהם והיה כאב לכל בני העיר. מסר שיעורי תורה לבעלי הבתים, דאג לתלמוד תורה לילדים, אסף כסף לחיילים יהודיים שחנו בעיר וערך סדר מיוחד עבורם בליל פסח. בפרוץ מלחמת העולם השנייה נכבשה העיר בידי הנאצים ימ"ש, גם בימים גוראים^{סז} אלו מקומו לא הניח, רע"ז התגורר בגיטו בבקתה קטנה שם ישב עטור בטו"ת למד בהתמדה ובחריצות כאשר היתה באמנה איתו, והוסיף להדריך ולהנחות את בני קהילתו הנדכאים. ביום ש"ק ג' תמוז פרשת קורח תש"א הובלו מרבית הגברים של הגטו אל הר שמחוץ לעיירה ושם הוצאו להורג ביריה. רע"ז נח כלתו ושלושת נכדיו עם יתר הפליטה נשלחו ברכבת לטרבלינקה. ביום כ"ט טבת תש"א^{סח} לא עמדו לו עוד כוחותיו, הרעב והצמא הכריעוהו ויצא נשמתו בטהרה כששפתיו מרחשין תפילה ותורה. חנון הביטה ממרומים תשפוכת דם צדיקים.

אחרי חתונתו

גוילין נשרפין, כתביו הרבים היו למאכלת אש, עם אובדן קהילתו, ומכל חיבוריו זכה להו"ל רק ספרו "עין צופים" ווילנא תרפ"ג, והוא ביאורים ודרושים על התורה, וספרו "ממענות אריות", המכיל הספדים שנשא על גדולי ישראל שנפטרו ונהרגו בשנות המלחמה (תרע"ה-תרפ"ה), שהוציא בשנת תרפ"ה בבילגורייא. בשנת תרצ"ט הביא לבית הדפוס את ספרו "לבוש עדנים", והוא חידו"ת למסכת ע"ז דף על דף, בצירוף חיבור הנקרא "תורת ישראל" בו כינס חידושים מבנו הגאון העמקן רבי ישראל אריה זצ"ל, הספר כבר היה מוכן בבית הדפוס, וגליונות ממנו נשלחו לאר"י לשרים המסכימים הגרא"ז מעלצער ועוד, שהללו ושבחו את הספר. אך בעקבות המלחמה שפרצה, ירד הספר לטמיון ועקבותיו לא נודעו. רק הקדמת המחבר שרדה ונדפסה בספר "עוללות ישראל".

יו"ח: בנו הג"ר ישראל אריה, חניך ישיבת סלאבודקא ומיר, גדול בתורה ובמוסר, נפטר על פניו בשנת תרצ"ו, ובן מ"ב שנה היה במותו. שרידים מחידו"ת נדפסו באר"י בשנת תשכ"ט בספר שנקרא "עוללות ישראל". בנו הג"ר יקותיאל רבה של זכרון יעקב^{סח}. חתנו הרה"ג ר' יצחק עדלשטיין זצ"ל מזכיר ישיבת קאמניץ שבליטא וממקורבי הגאון בעל ברכת שמואל זצ"ל.

כ"ה יום ד' ראה תפר"ח אגוסטאוו.

לכתה"ר הרב הגאון המפורסם וי"א מר ר' מאיר שליט"א ליבערמאן האב"ד דעיר לזנעווי יע"א.

סו. כנראה היה זה בשנת תרפ"ה כשעזב הג"ר יצחק קאסאווסקי זצ"ל גיסו של הגר"ח ע גראדינסקי זצ"ל לוואלקוביסק.

סח. על מקום חותנו הג"ר אברהם יעקב הכהן אורלנסקי זצ"ל שנהרג בחברו בפרעות תרפ"ט.

כפי שמצאתי רשום ע"ד שאלת כתה"ר באגם יש הרבה מים ועושים אותה למקוה כשרה אצל האגם חופרים בור וסד בסיד כדי שיהי' כח להמשיך את המים למקוה העליונה ע"י סילון, האגם מלא מי גשמים ואינו מתיבש לעולם, וע"כ מצאתי הקיצור של השאלה מכה"ת רשום על ניר, הנה כבר צינתי הציור של המקואות איך הצורה של המקוה העליונה והצורה של מקוה התחתונה לפי ידיעתי באר היטב.

כפי שמסר לי חתני שיחי' שמפקפק כתה"ה מה שכתוב בש"ך ס' ר"א ס"ק מ"א "ואם הלכו אותן המים שהשליכו במעין למקום חסר שלא הי' בו כלום בו' והלכה טוב להחמיר", כן ס"ק קי"ז "וטוב להחמיר לכתחילה" ס"ה, לפי הנראה כאן ג"כ אחר שירדו המים מן האגם לבור יצטרך לסתום את הנקב, כן מן הבור סוד להמקוה יסתם אח"כ הנקב, ואם כן כאשר ירדו מי שאובים לרחוק את מי הבור להעלותם אל המקוה העליונה אוי יתערבו שאובים עם מי האגם ואח"כ ילכו אל המקוה העליונה הרקנית הרי יש אוסרין כמבואר בש"ך הג"ל, ואין לעשות מקוה לכתחילה שלא אליבא דכ"ע.

אך באחרונים² מחלקים דלא דמי, דבש"ך מיירי במעין, דלית בי' שיעור מקוה, ואע"פ דמעין מטהר בכ"ש, בכ"ז בעינן שיעור מקוה ג"כ, דהמים השאובין שירדו למעין אין דין מעין עליהם ואחר שירדו למקוה הרקנית הוה כמו "נטל סאה ונתן סאה", שפוסל ברובו משום מראית עין אבל כאן, אם יתמלא הבור סוד ממי האגם שיעור מקוה, א"כ כל השאובים שירדו לבור הוכשרו כולם, כשנתערבו עם מי האגם שהמה כשרים, אך מה שיעלו אח"כ המים המעורבים מחמת הרחק להמקוה העליונה כמה פעמים³ אוי הוה ממש נטל סאה ונתן סאה כי בכל פעם שירדו השאובים מהכלי הגדול אל הבור סוד יהא נרחק מי הבור שהם

סמ. בשו"ת נודע ביהורא (מהדו"ת סי' קמ"א, הביאו הפ"ת ס"ק ט"ו) תמה על מה שכ' הש"ך דמשמע דיש אוסרים, והלא הש"ך עצמו כ' לקמן בסעי' ג"ב (ס"ק קי"ב) בשם רבינו ירוחם דיש אוסרים במקוה שאוב שהשיקו למקוה כשר ונפסקה ההשקה. הרי דהנוב"י ס"ל דהם דין אחד, ועי' לקמן דהאחרונים כתבו דהדין שכ' הש"ך בסעי' ט"ו והדין שכ' בסעי' ג"ב הם שני דינים נפרדים.

ע. כ"כ בשו"ת כתב סופר (סי' צ"ט), ובשו"ת בית שלמה (יר"ד סי' ס"ג, ע"ד, פ"ו), ובשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' מ"ד, קמ"ה), ובשו"ת משיב כהלכה (יר"ד סי' ט"ז), ועי"ש שביארו דהטעם כיון דהמעין עצמו לא הי' מטהר בכ"ש במקום שהלך לשם, אינו יכול לטהר את השאובין, והיינו כיון שהופסק מן המעין פסק ממנה דין מעין לטהר בכ"ש, אבל כשיש בה מ' סאה אין להחמיר בזה. אמנם בהנוב"י הג"ל שכ' דד' הש"ך הם לשיטתו, וטעמו הוא משום שנפסקה ההשקה, וס"ל שצריך השקה בשעת טבילה, משמע דלא ס"ל דדין זה הוא דוקא במעין, וכ"מ בשו"ת חתם סופר (סי' רי"ב) שכ' על ד' הש"ך בסעי' ט"ו דלית דחש למה שכ' הש"ך, ועי' בשו"ת כתב סופר (שם) מה שביאר בד', אמנם בהגהות ח"ס על השו"ע נראה דס"ל כד' האחרונים הג"ל.

עא. מד' משמע דהחשש הוא רק אם יעשה כן כמה פעמים, דעי"ז נמצא דבהמשך הזמן לא יהי' בבור רוב מי גשמים, ויפסל משום נתן סאה ונטל סאה, אבל בפעם הראשון לא חשש שלא יתן לתוך הבור רוב שאובין, וכמו שהחמיר החזו"א, וכמבואר בראב"ד דאם יש רוב שאובין בבור, ל"מ אא"כ יש מ' סאה מי גשמים, וא"כ כששופך לבור הרבה מים שאובין, ויוצאין למקוה רוב מים שאובין, המקוה פסול לדעת הראב"ד (אמנם עי' שו"ת קנה בושם יר"ד סי' קי"ג, מה שיישב מנהג א"י להקפיד רק על כ"א סאה. ואפ"ל עפמש"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"א יר"ד סי' ס"ו) די"ל דהדאב"ד אף שהחמיר בנתן סאה ונטל סאה, מ"מ אינו מוכרח דס"ל כשי' רבינו ירוחם דבנפסק ההשקה ונחסרו כל הכשרים שפסול, וסברתו הוא דבנפסק ההשקה הוכשרו מקודם המים שאובין ע"י מ' סאה מי

באים מן האגם ויעלה אל המקוה העליונה וממילא יהיו בבור סוד בהמשך הזמן כולו שאובים, ויעיין ברמב"ם בכ"מ שמחלק בין נתן בידים את הסאה שאובים או שבאים השאובים ממילא דאז מתיר הרמב"ם כמבואר ברמב"ם פ"ד ה"מ ה"ז, מקוה עליון שיש בו מ' סאה מים כשרין והי' ממילא בכלי נותן לתוכו עד שרכו המים וירדו למקוה התחתון מ' סאה הרי התחתון כשר ומבואר בכ"מ שם כיון דלא ניטלו ביד ^{לפי החכמה} ליכא למיחש למראית מעין, והראב"ד לא ס"ל החילוק הנ"ל ופוסל בכה"ג.

והנה בספר דברי מלכיאל חלק שני סימן ס"ו ס"ק כ"ד כותב דהראב"ד כשר מטעם דהמים נמשכין אחר כך מהבור אל המקוה דרך הצינור מעצמו שלא בידי אדם, ובאופן הזה כשר לשיטת הראב"ד ע"ש כמבואר בש"ך ס"ק צ"ו ע"י וסיומא דילי' דבריעבר כשר למבול בו, ולפי שאלת כתה"ר אין דעבר גדול מזה, שהממשלה מעכבת לקנות בית המבילה תחתונה.

גשמים, אבל בנתן סאה ונטל סאה המים שאובין שנתוספו אחרי שנטל סאה מן הכשרים לא הוכשרו ע"י מ' סאה מי גשמים, ועי' בשו"ת בית שלמה (י"ד ח"ב סי' פ"ו) שהביא סברא זו בשם שו"ת חסד לאברהם (י"ד סי' ס"ד), וב"כ בשו"ת דברי יציב (י"ד סי' קט"ז א"ו ו' ז'), אמנם בדברי חיים הל' מקואות סעי' כ' כ' דע"כ צ"ל דהראב"ד ס"ל כשי' רבינו ירוחם. והשתא י"ל דבפעם הראשון אף דיש בהמקוה רוב שאובין ואין בה מ' סאה מי גשמים, מ"מ כל אלו המים הי' להם פעם השקה למ' סאה, והוכשרו על ידם, ואף שעכשיו יש בה רוב מים שאובין, ורק בעושה כן כמה פעמים דאז נמצא דהמים שאובין שנתן עכשיו לא פגעו במ' סאה מי גשמים, אז נפסלו גם לד' הראב"ד.

עב. שם כ' הש"ך בשם הב"ח דאם המשיך המים שלא בכוונה, אפי' אם עשה כל המקוה ממים אלו כשירה, ובדברי מלכיאל ביאר את ד' הש"ך, דהיינו אם לא נפלו למקוה מכח האדם אלא מעצמם נמשכו לתוך המקוה כשירה, ואינו תלוי אם הי' בכוונה או לא, אלא דתלוי אם הי' ע"י כח האדם או שנמשכו למקוה מעצמם, ולפ"ז חידש דבכל זריעה בתוך בור ע"י פלומפף, אף שיורד אל הבור מכח אדם, אמנם כיון שאח"כ נמשכים מעצמם למקוה, אינה נפסלת משום נתן סאה ונטל סאה. והנה לכאור' צ"ב מש"כ הדברי מלכיאל בכוונת הש"ך, דבנפלו השאובין מעצמם למקוה המקוה כשירה, דבש"ך כ' דווקא בנפלו שלא בכוונה, ומקורו הוא ממש"כ הראב"ד (בבעלי הנפש שער המים) בהויא דלגיון העובר בנהר וחילפו מים ברגליהם לתוך המקוה, דכיון שזילפו שלא בכוונה לא חשיב תפיסת יד אדם, ומהיכי תיתי דאם הי' בכוונה רק שנפלו מעצמם, דהם כשרים.

ובאמת שכבר הק' בגליון רעק"א על השו"ע על הש"ך והב"ח, דלא התיר הראב"ד להמשיך שאובין גמורים שלא בכוונה, וכל מה שהקיל הראב"ד הוא בדין תפיסת יד אדם, אבל אחר שנפסלו בשאובין למאי דקיי"ל דלא מהני המשכה בכולו, לא מהני נמי כשממשיכם שלא בכוונה, וע"ע בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' פ"ח) שהביא משו"ת מהרש"ם (ח"א סי' קכ"ב) שהק' דאף בתפיסת יד אדם לא הקיל הראב"ד באופן שכבר נפסלו מחמת תפיסת יד אדם דמהני בזה המשכה שלא בכוונה להכשיר המים שכבר נפסלו, ורק בזילפו ברגליהם שלא בכוונה, בזה כ' הראב"ד דלא נפסלו מעולם כיון שהי' שלא בכוונה.

אמנם י"ל ביישוב דעת הב"ח והש"ך בהבנת ד' הראב"ד, דהנה כ' הראב"ד בסו"ד שם דלא מהני המשכה בכולו שאוב מעיקר דרשא דמה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, הרי מבואר דעיקר הפסול שלא להכשיר המים השאובין בהמשכה, משום דהמשכה גופא שע"י האדם חסר בה דלא הוה בידי שמים גרידא, וקודם לכן כ' הראב"ד בביאור ההיא דלגיון דכיון דהוא שלא בכוונה ליכא פסול דלא הוה בידי שמים, וא"כ ניחא שפיר דמהני המשכה בכולו גם כשכבר נפסלו המים, בין משום שאובין ובין משום תפיסת יד אדם, שהרי מצד פסולם מהני המשכה בכולו, להפקיע ממנה הפסלות, אלא דמ"מ פסולים דלא הוה בידי שמים דההמכה הוא ע"י האדם, ולזה

הפסוקים
המקוריים

ואנכי חושב ע"פ ציור בדעתי כי יש לכתה"ר לעשות מקוה בלא פקפוקים, והיינו לחפור בור סוד אצל האגם, לא כל כך בעומק היינו הרחב יהי' ביותר הרבה על העומק ויובל להיות בבנין שיעור מקוה כשרה שירדו בבור הזה ממי האגם, והלאה יעשה כתה"ר המקוה מעט עמוקה מן עומק הבור וממילא ירדו המים מן הבור אל המקוה, וחיוסם מי המקוה יחומם ע"י קומקום כמו בעירנו, וכיון שלא תהי' המקוה עמוקה כ"כ בקרקע תהי' התועלת שתהי' באפשרות לנקותה כמו מקוה עליונה כי גם היא כמו עליונה היא. ויחפור כתה"ר חפירה אצל המקוה סמוך שירד המים המכוערים מן המקוה בעת נקוטה כמו מן מקוה עליונה, ואז אין שום חשש כי רק מי האגם יהיו יורדים ישר להמקוה בלא שום תערובות של שאובים. והנה שולח אני הציורים כפי הבנתי מחוץ לפי שאלת כתה"ר.

ידידו דושי"ט וש"ת כה"י מוקירו ומכבדו בערכו הרם והנשגב.

עזריאל זעליג נח קושלעווסקי מפה הנ"ל ע"

הפסוקים
המקוריים

מהני מה שההמכה נעשה שלא בכוונה, דבזה לא נפלו המים מחמת ההמשכה שנעשה ע"י האדם, כיון דהי' שלא בכוונה, וכמו שהמים אינן נפסלין מחמת תפיסת יד אדם שלא בכוונה. ולפ"ז מובן מש"כ בדברי מלכיאל דבאופן שהמים נמשכין מעצמם מן הבור להמקוה, המקוה כשירה לד' הראב"ד, ואף אם הי' כוונתו לכך, דכיון דהמים באין מעצמם לבור בהמשכה, אין לך בידי שמים יותר מזה, ואף שכבר נפסלו המים מקודם בתפיסת יד אדם, דהא הכניסם לבור ע"י הפלומפף, מ"מ אם נמשכו שוב שלא ע"י אדם המים כשרים, וכנ"ל דבלי הפסול דמה מעין בידי שמים מהני אפי' המשכה בכולו, ולפ"ז אפי' נפסלו המים בפסול שאובין שהרי הכניסם לבור ע"י כלים נמי מתכשרים בהמשכה מעצמם, ושפיר כ' הכא דבוריעה לדעת הראב"ד אינן נפסלין מדין נתן טאה ונטל טאה, דכיון דהמים נמשכין אח"כ מעצמם למקוה, מהני המשכה בכולו להכשירם. ע"י. בשוה"ג: ב"ה יקבל בזה ברכת החוה"ש כנפשו וכנפש ידידו א"ש באה"ר. זלמן. יטיב להמציא אלי בהקדם את הספר, כי ערבתי בעדו. (הערת המערכת: כנראה שזה בנו של כותב התשובה - הג"ר יקותיאל ז"ל).

הן עם לבדד ישכון

מי שלא זכה לקבוע דירתו באדמת קודש או הוא אנוס, יש לו תקנה מדוגמת מקום קדוש להיות לו מקום ד' אמות של הלכה התבודדות להתבודד עם אלקיו. וכבר נתנו סימן בד קדש, כשהוא בד, רוצה לומר לבדו, אז קדש ילכש, ויראה שמן המקדש לא יצא, רוצה לומר ממקום קדושתו.

(של"ה שער האותיות, שער קדושת המקום אות כ"ז)